

N:o 35.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ändrade bestämmelser rörande villkoren för varors kringförande till försäljning; gifven Stockholms slott den 13 Maj 1887.

I skrifvelse den 1 Maj 1886 har Riksdagen med afseende å vissa anmärkta olägenheter vid varors kringförande till försäljning, synnerligen då sådant skedde genom utländingar, anhållit att Kongl. Maj:t täcktes bringa denna viktiga fråga under utredning samt, i fall omständigheterna skulle dertill föranleda, föreslå till olägenheternas afhjelpande förändringar i gällande lagstiftning.

Sedan i anledning af Riksdagens berörda skrifvelse underdåniga yttranden inhemtats från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län, och Sveriges allmänna handelsförening inkommit med en skrift i ämnet, samt Kongl. Maj:ts och Rikets kommerskollegium afgifvit underdånigt utlåtande, har Kongl. Maj:t nu förehaft detta ärende och dervid ansett, att ny författning angående näringsfriheten bör utfärdas, hvilken, med bibehållande i öfrigt af nu gällande bestämmelser allenast med nödiga redaktionsförändringar, må i nu ifrågavarande delar hufvudsakligen innehålla

a) att den, som vill, sjelf eller genom annan, utom den ort, der han är bosatt, kringföra varor till salu annorledes än å marknad (gård-farihandel), skall söka tillstånd dertill hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der han vill idka sådan handel, och dervid ej mindre förete betyg, att han har god frejd, råder öfver sig och sin egendom samt i öfrigt gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet, än äfven uppgifva den eller de personer, han vill till biträde i rörelsen begagna, samt angående dem aflemna enahanda betyg, som nyss nämnts;

att, derest Kongl. Maj:ts befallningshafvande, med hänsyn till ortens behof af dylik handel och de företedda betygens innehåll, finner skäl bevilja det sökta tillståndet, i beslutet derom skall intagas före-

skrift om den tid tillståndet må gälla, hvilken tid ej må utsträckas öfver ett kalenderår, äfvensom beskrifning å sökanden och hans biträden, på sätt för närvarande är stadgadt; och skall Kongl. Maj:ts befallningshafvande derjemte till polis- och kommunalmyndigheternas efter rättelse ofördröjligen i länskungörelserna införa fullständigt tillkännagifvande om det meddelade tillståndet äfvensom nyssnämnda beskrifning;

att tillståndsresolutionen eller vederbörligen styrkt afskrift deraf skall af den, som tillståndet undfått, och af hans biträden ständigt medföras vid handelns utöfvande för att, på anfordran af hvem det vara må, uppvisas; och

att meddeladt tillstånd må kunna af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, der skälig anledning dertill förekommer, återkallas; skolande sådan återkallelse, som genast bör införas i länskungörelserna, dock ej träda i kraft, förr än den, det gäller, derom erhållit underrättelse;

b) att hvad enligt mom. a) ifrågasatts icke skall utgöra hinder för dem, som allenast med biträde af hustru och hemmavarande barn för afsalu tillverka fabriks- och handtverksarbeten, eller för landtmän, som med biträde af hustru, hemmavarande barn och lagstadda tjenstehjon till afsalu förfärdiga de fabriks- och handtverksarbeten, hvilka, såsom föremål för husflit, kunna af dem åstadkommas, att utan tillstånd afyttra sålunda tillverkade varor; och

att likaledes hvar och en skall ega att, utan hinder af bestämmelserna i mom. a), utan tillstånd till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd;

c) att handlande, som vill utom den ort, der han behörigen anmält sig till handels idkande, å auktion eller under hand annorledes än å marknad afyttra lager af handelsvaror (s. k. realisation), åligger derom göra skriftlig anmälan hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der försäljningen skall ske, med uppgift om den eller de kommuner, hvarinom och det antal dagar, hvarunder han inom hvarje kommun ärnar försäljningen bedrifva, samt bifoga ej mindre bevis, att han efter behörig anmälan inom riket idkar handel, än äfven förteckning å varulagret, äfvensom erlægga den afgift Kongl. Maj:ts befallningshafvande dervid bestämmer; skolande Kongl. Maj:ts befallningshafvande om behörigt fullgörande häraf utfärda bevis, hvilket den handlande är skyldig medföra och på anfordran uppvisa för polismyndigheten å den ort, der försäljningen skall ega rum;

att berörda afgift må med hänsyn till varuförteckningens omfattning och det tillärnade antalet försäljningsdagar af Kongl. Maj:ts

befallningshafvande bestämmas för hvarje kommun till belopp af minst 25 kronor och högst 500 kronor; och

att afgiften skall ofördröjligen, efter det den blifvit erlagd, öfversändas till vederbörande kommunalmyndighet, för att tillgodokomma den kommun, hvarinom försäljningen skall ske;

d) att det icke må vara utlänning, äfven om han undfått Kongl. Maj:ts tillstånd att här i riket idka handel, tillåtet att utom den ort, i afseende å hvilken tillståndet gäller, sjelf eller genom annan annorledes än å marknad idka försäljning af varor;

att utlänning icke heller må användas såsom biträde vid dylik handel, äfven om den bedrifves af svensk undersåte; och

att samtliga varor, som af utlänning oloffigen till salu hållas, skola vara förverkade; samt

e) att af böter och förverkadt gods en tredjedel skall tillfalla kronan samt två tredjedelar åklagaren med rätt för angifvare, der sådan finnes, till hälften af åklagarens andel.

Då emellertid tillämpningen af de ifrågasatta nya bestämmelserna skulle i åtskilliga afseenden komma att verka inskränkning i den hittills medgifna näringsfriheten, vill Kongl. Maj:t, under åberopande af bilagda protokoll öfver civilärenden för denna dag, härmed inhemta Riksdagens yttrande i ämnet.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

E. von Krusenstjerna.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 13 Maj
1887.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern THEMPTANDER,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA och
friherre TAMM.

Departementschefen Statsrådet von Krusenstjerna anförde härefter:
I underdånig skrifvelse den 1 Maj 1886 har Riksdagen med afseende å vissa anmärkta olägenheter vid varors kringförande till försäljning, synnerligen då sådant skedde genom utlänningar, anhållit att Eders Kongl. Maj:t täcktes bringa denna viktiga fråga under utredning samt, i fall omständigheterna skulle dertill föranleda, föreslå till olägen-

heternas afhjelpande förändringar i gällande lagstiftning. Erfarenheten hade, enligt hvad Riksdagen i nämnda skrifvelse förmäler, ådagalagt att de varor, som kringfördes, i allmänhet vore af en ytterst underhållig beskaffenhet, och att de personer, som utbjöde dem, icke tvekade att, för att bereda afsättning af sina varor, lemna bedrägliga uppgifter om dessas värde. Det stora flertalet bland befolkningen på landsbygden saknade i allmänhet förmåga att bedöma halten af säljarnes uppgifter, synnerligast då dessa syntes vinna trovärdighet genom det sken af god beskaffenhet, som tillverkaren lätt kunde gifva äfven åt de mest underhålliga varor, och att genom åtal befordra den brottslige säljaren till näpst förhindrades af svårigheten att anskaffa erforderlig bevisning och anträffa den brottslige, hvilken oftast vore af utländsk härkomst. Riksdagen påpekar vidare, att ett ofog af nära likartad beskaffenhet med det, som bedrefves af kringresande handelsmän, ofta utöfvades på det sätt, att en handlande för kortare tid sloge sig ned på en plats, vare sig i stad eller å landet, och der till stort förfång för ortens bofasta handlande och skada för allmänheten utsålde en mängd mera eller mindre värdelöst kram, vanligen under benämning »realisation för en utländsk konkursmassas räkning» eller dylikt. För den ofta ganska betydliga vinst, som hemtades af en sådan försäljning, undginge vanligen försäljaren att erlägga någon skatt till den kommun, inom hvilken försäljningen skedde. Då numera nya handelsplatser hastigt uppväxte och bofaste handlande funnos spridda öfver allt å landsbygden samt kommunikationerna alltjemt lättades och förbättrades, ansåge Riksdagen att den slags handel, som här vore i fråga, icke i någon mån utgjorde ett verkligt behof för allmänheten, och att derföre en skärpning af villkoren för sådan handelsrörelse eller åtminstone ett strängare handhavande af nu gällande derå tillämpliga bestämmelser icke kunde medföra någon skada för den allmänna rörelsen.

Klagomål öfver de af Riksdagen sålunda anmärkta olägenheter hafva redan förut försports och befogenheten af desamma äfven vunnit erkännande genom vissa ändringar i förordningen angående utvidgad näringsfrihet af den 18 Juni 1864 och andra med detta ämne sammanhängande föreskrifter. Enligt § 9 mom. 3 i nyssnämnda förordning skulle den, som ville, sjelf eller genom annan, utom den ort, der han var bosatt, kringföra varor till salu annorledes än å marknad, vara

skyldig att, med företeende af föreskrifna intyg för behörighet att idka handel, anmäla sig i mantalsskrifningsorten hos vederbörande, d. v. s. i stad hos magistrat eller annan stadsstyrelse och å landet eller i köping hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, kronofogde eller af Kongl. Maj:ts befallningshafvande särskildt förordnad person. Han skulle dervid ock uppgifva de personer, han ville begagna till biträde i rörelsen, samt aflemna betyg, att sådan person vore välfrejdad och myndig.

Hvad särskildt beträffade utländing, skulle enligt §§ 26 och 27 på pröfning i hvarje särskildt fall bero, om utländing, som undfått Kongl. Maj:ts tillstånd att i riket vistas, finge här idka handelsrörelse. Den sökande skulle visa, att han var myndig och egde god frejd, samt ställa vederhäftig borgen eller annan säkerhet för utskylder till staten och kommunen under tre år. Afsågs att drifva den tillämnade handeln i stad, kunde tillståndet meddelas af Kongl. Maj:ts befallningshafvande; men, om anledning förekom mot bifall till ansökningen, likasom då handeln vore afsedd att idkas i köping eller å landet, skulle ärendet underställas Kongl. Maj:ts afgörande.

Då olika åsikter gjorde sig gällande, huruvida den, som vore berättigad att, sjelf eller genom annan, kringföra varor till salu, egde att till biträde i sådan rörelse använda utländing, stadgades genom förordningen den 28 November 1871, att utländing, som ej erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att i riket kringföra varor till salu, ej heller finge begagnas till biträde vid sådan handelsrörelse, med mindre han erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att i riket vistas samt, uppå ansökning af den handlande, som ville använda honom, Kongl. Maj:ts befallningshafvande i den ort, der handlanden vore bosatt, dertill lemnat bifall.

Vid 1875 och 1876 årens riksmöten gjordes framställningar inom riksdagen om förbud mot varors kringförande till försäljning eller mot, såsom det vanligen benämnes, gårdfarihandel; men, ehuru denna handel af de utskott, som behandlade frågan, ansågs skadlig och obehöffig, föranledde framställningarna icke till vidare åtgärder för olägenheternas afhjelpande.

År 1878 väcktes åter inom riksdagen förslag om skärpta kontroller och föreskrifter för handelsresande, och påpekades dervid särskildt olägenheterna af den handel, som inom Sverige af utlänningar bedrefves på flerahanda sätt, såsom bland annat genom varuauktioner och realisationer för utländska konkursmassors räkning, hvarvid särskildt framhölls, att åtgärder borde vidtagas, så att utländske ambulatoriske handelsresande förmåddes att erlægga skatt till staten i mån af den

verkliga vinst, de drogo af rörelsen, äfvensom till den kommun, hvaräst försäljningen skedde. Med anledning deraf anhöll Riksdagen i skrifvelse den 15 Maj 1878, att Eders Kongl. Maj:t måtte underkasta näringslagstiftningen, i hvad den anginge utländingar, en revision i syfte att förhindra dem att här i riket idka handel utan att erlægga skatt till staten och kommunen, samt att Eders Kongl. Maj:t täcktes fastställa de inskränkningar i den utländingar medgifna näringsfrihet, som för nämnda ändamål kunde finnas nödiga, äfvensom skärpa ansvarsbestämmelserna för oloflig handelsrörelse och meddela föreskrifter, som underlättade vederbörande myndigheters kontroll öfver iakttagande af de för utländingars näringsfrihet stadgade vilkor.

Denna skrifvelse med de deröfver afgifna yttranden föranledde sedermera dels till utfärdande af förordningen den 20 Juni 1879 om ändring af vissa §§ i näringsfrihetsförordningen och dels till visst tillägg i föreskrifterna om beviljning af utländske handelsresande.

Genom förordningen af den 20 Juni 1879, hvars föreskrifter fortfarande gälla, afsågs att erhålla strängare kontroll ej mindre å handel, som bedrefs af utländingar, än äfven särskildt å gårdfarihandeln, vare sig den utöfvades af utländingar eller svenske undersåtar. Förnämligast med hänsyn till det förra ändamålet blef nu stadgadt hufvudsakligen, att ansökning af utlänning om tillstånd att här i riket idka handel i hvarje fall skulle bero på pröfning af Kongl. Maj:t, och att ansökningen borde innefatta bestämd uppgift på den stad, köping eller ort å landet, der rörelsen skulle idkas, äfvensom huruvida sökanden önskade att utom den ort, der hans bosättning skulle ske, sjelf eller genom annan, kringföra och annorlunda än å marknad till salu utbjuda varor. För öfrigt bibehöllos föreskrifterna om de betyg, sökanden borde förete, och om ställande af borgen eller annan säkerhet för utskylder till stat och kommun under tre år, med tillägg att dylik säkerhet borde för hvart tredje år förnyas. Böter för öfverträdelse af näringsfrihetsförordningen, som förut varit bestämda från 5 till 200 kronor, höjdes så, att maximum sattes till 500 kronor, och i stället för att böterna förut tillfallit kronan bestämdes, att de skulle delas lika mellan kronan och åklagaren; hvarjemte allmän åklagare tillades befogenhet att af olofligen utaf utländingar till salu hållna varor anhålla så mycket, som kunde anses. erforderligt till säkerhet för gäldande af de bötes- och ersättningsbelopp, som kunde ådömas, dock med åliggande för åklagaren att, om sådant beslag skulle ega bestånd, ofördröjligen anställa åtal.

Beträffande föreskrifterna rörande gårdfarihandeln gjordes genom 1879 års förordning den ändring, att anmälan till dylik handels idkande

skall, för att fortfarande gälla, förnyas hvarje år; hvarjemte det i 1871 års förordning, såsom vilkor för att utlänning skulle kunna dervid användas, meddelade stadgande, att han borde ega Kongl. Maj:ts tillstånd att i riket vistas, bortföll, emedan särskildt tillstånd dertill ansågs icke vidare böra ifrågakomma. Ytterligare stadgades, att i det bevis, som om fullgörandet af anmälan utfärdas, och hvilket bevis eller pass skall vid handels bedrivande medföras, bör intagas fullständig beskrifning på utseendet jemte uppgift om åldern både af den person, som handelsrätten tillkommer, och af den eller de personer, han eger såsom biträden använda. För öfrigt höjdes böterna för öfverträdelser äfven af inländske, i likhet med hvad som stadgades för utlänningar, hvarjemte om böternas fördelning meddelades enahanda föreskrift, som förut nämnts. Deremot inrymdes ingen befogenhet åt åklagaren till beslagsrätt af varor, som af inländske olofligen höllos till salu.

Då efter utfärdandet af 1879 års förordning Eders Kongl. Maj:t näppeligen någonsin meddelat en utlänning tillstånd att, sjelf eller genom annan, kringföra varor till försäljning, och all verklig handel, som af utländske kringresande för egen eller andre utlänningars räkning bedrivnes, sålunda torde vara olaglig, har man fullt skäl antaga, att åtminstone större delen af de kringresande utländske handelsmännen uppträda under föregifvande att vara biträden åt inländske köpmän och efter dertill i enlighet med 1879 års förordning erhållet tillstånd. Hvad här yttrats om kringresande utlänningar har icke afseende å sådana, som resa omkring i landet och bjuda ut eller sluta handel om utländska varor att framdeles från utlandet levereras. Dessa, å hvilka § 6 i förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter eger tillämpning, äro icke inbegripne under föreskrifterna i näringsfrihetsförordningen; och hvad Riksdagen i sin skrifvelse den 1 Maj 1886 anmärkt torde icke heller åsyfta dem.

Såsom förut nämnts, framhöll Riksdagen i skrifvelsen den 15 Maj 1878, att utlänningar borde förhindras att här i riket idka handel utan att skatt till staten och kommunen därför erlades. Sedan i anledning deraf kommerskollegium och kammarrätten inkommit med underdåniga utlåtanden, öfverlemnades handlingarna genom remiss till bevillningsutskottet vid 1880 års riksdag. Af den utredning, som då förelåg, framgick visserligen att utlänningar, så väl bofaste som kringresande, hvilka idkade verklig handel, voro på grund af gällande föreskrifter pligtige erlægga utskylder till stat och kommun i likhet med inländske handlande, men då tvekan derom, till följd af stadgandenas otydlighet,

länge varit rådande, intogs i 1880 års bevillningsstadga uttryckliga föreskrifter om deras skattskyldighet till staten; och enahanda bestämmelser återfinnas jemväl bland nu gällande författningar. (Se förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 14 September 1883 § 9 mom. c och instruktionen för taxeringsmyndigheterna af samma dag § 8.) Sålunda gäller äfven i fråga om beskattningsorten för utländske handelsmän samma föreskrifter som för inländske, och torde jag här böra erinra, att enligt § 12 i förordningen den 14 September 1883 skatten till staten af rörelsen skall påföras å den eller de orter, der rörelsen eller någon hufvudsaklig gren deraf på mera sjelfständigt sätt eller i afsevärd omfattning idkas, dock att, om rörelsen utfövas på flera orter, men endast kortare tid på hvarje ort, påföringen skall ske i den skattskyldiges mantalsskrifningsort. Då vidare kommunalbeskattningen grundas på bevillningen till staten, böra kommunalutskylder påföras utländske handlande, äfven kringresande, å samma ort, der bevillningen till staten påförts.

Enligt dessa bestämmelser torde såväl bevillningen till staten som utskylder till kommun för inkomst af de öfverklagade realisationerna böra påföras i mantalsskrifningsorten, oansedt hvar realisationen eger rum; och torde förhållandet få anses enahanda i fråga om gårdfarihandeln.

Öfver Riksdagens skrifvelse den 1 Maj 1886 hafva utlåtanden infördrats från Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga länen. Flere af dessa hafva i sin ordning inhemtat yttranden af magistrater, kronofogdar och länsmän, kommunalmyndigheter, handelsföreningar och enskilde handlande. Derjemte har Sveriges allmänna handelsförening inkommit med en skrift i ämnet. I nästan samtliga de afgifna yttrandena upprepas eller vitsordas de af Riksdagen angifna olägenheterna. I synnerhet vända sig klagomålen mot utlänningarne. Från alla håll, med få undantag, såsom rikets nordligaste fögderi, uttalas ock att numera, sedan handelsbodas finnas i nästan hvarje socken, gårdfarihandeln är obehöflig. Flera påyrka ock därför förbud för all gårdfarihandel. Andra inskränka sig till att påyrka dylikt förbud för utlänningar. Åtskilliga vilja från ett dylikt allmänt förbud undantaga vissa slag af varor såsom lifsförnödenheter, jordbruks- och slöjdalster samt handtverks- och fabriksarbeten af *inhemsk* tillverkning. Om gårdfarihandel fortfarande må tillståndas, äro Eders Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande ense,

att den bör underkastas strängare kontroll, så att garanti beredes för att den kommer att idkas af ordentligt och redbart folk. I afseende å de så kallade realisationerna yrkas, att vissa afgifter för desamma böra stadgas att utgå till kommunen, der realisationen sker.

Kommerskollegium, hvars utlåtande äfven inforrats, har ansett, att gårdfarihandeln icke kan helt och hållet förbjudas eller inskränkas till allenast vissa slag af varor, men deremot funnit vissa skärpta bestämmelser erfordras till förekommande af de med varors kringförande till försäljning nu förenade olägenheter; och, derest dessa bestämmelser godkännas, håller kollegium före, att några särskilda föreskrifter i fråga om de s. k. realisationerna icke skulle erfordras.

I stället för att, enligt nu gällande författning, för behörighet till gårdfarihandel erfordras anmälan med företeende af vissa intyg, skulle enligt kollegii förslag träda en pröfning af den sökandes lämplighet. Kollegium föreslår i sådant afseende, att den, som vill, sjelf eller genom annan, utom den ort, der han är bosatt, kringföra varor till salu annorledes än å marknad, skall söka tillåtelse dertill hos öfverståhållarembetet eller Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der han vill idka sådan handel. Den sökande skulle vid ansökningen foga betyg, att han har god frejd, råder öfver sig sjelf och sin egendom samt i öfrigt gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet. Vidare skulle han bilägga löftesskrift af minst två vederhäftiga personer för de böter och ersättningsbelopp, som, i händelse den handlande eller hans biträde på lagstridigt sätt under året utöfvat rörelsen, kunde varda dem ådömda, äfvensom för de utskylder till stat och kommun, hvilka kunde komma att handlande för samma år påföras å andra orter, än der han vore bosatt. Den sökande skulle derjemte, med uppgift om de biträden han ville använda, om dem förete betyg af enahanda beskaffenhet, som nu äro stadgade. Sökanden skulle uppgifva de orter, der han ville utöfva rörelsen; och tillståndet finge icke utsträckas att gälla utom länet. I tillståndsresolutionen skulle intagas beskrifning å den handlande och hans biträden, och resolutionen skulle af den handlande medföras, för att vid påfordran företes.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande skulle, till efterrättelse för polis- och beskattningsmyndigheter, utfärda kungörelse med uppgift om hvilka personer, som erhållit tillstånd till dylik handel, om deras biträden samt om den eller de orter, der handeln finge idkas.

Utländings rätt att här i riket idka handel skulle fortfarande blifva beroende på pröfning af Kongl. Maj:t; men derjemte föreslår kollegium att, om utlänning, som fått dylikt tillstånd, ville utom den ort,

der han vore bosatt, sjelf eller genom annan, kringföra och annorledes än å marknad till salu utbjuda varor, skulle dylik ansökning pröfvas af öfverståhållarembetet eller Kongl. Maj:ts befallningshafvande i enlighet med nyss angifna grunder.

Till biträde vare sig åt inländsk handlande eller utländing vid handel af nu ifrågakande slag skulle ingen utländing få användas, som icke erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att här i riket idka handel eller annat näringsyrke.

Kollegium påpekar äfven svårigheten för en åklagare att, med hänsyn till nu gällande bestämmelser, veta huru mycket af de varor, som en utländing olofligen håller till salu, åklagaren är berättigad taga i beslag, och föreslår att beslagsrätten må, i stället för att nu omfatta allenast hvad som motsvarar »de böter och ersättningsbelopp, som kunna ådömas», utsträckas så, att samtliga de olofligen utbjudna varorna må vara förverkade.

Likaså hemställer kollegium, att beslagsrätt må stadgas äfven vid öfverträdelse af de föreslagna bestämmelserna om varors kringförande till försäljning, och detta ehvad öfverträdelsen begås af svensk eller utländing.

Slutligen tillstyrker kollegium, att af böter och förverkad gods en tredjedel må tillfalla kronan men två tredjedelar åklagaren, med rätt för angifvare, der sådan finnes, att undfå hälften af åklagarens andel.

Af hvad i detta ärende förekommit synes mig otvetydigt framgå, att de skärpta bestämmelser, som genom förordningen af den 20 Juni 1879 meddelades dels i afseende på utlänningar handlar till här i riket, dels ock särskildt i fråga om den ambulatoriska handelsverksamheten, ehvad den öfvas af svenskar eller utlänningar, icke förmått afvärja de olägenheter, man åsyftat dermed förekomma. De klagomål, som nu förspörjas, äro väsentligen af enahanda innehåll med dem, som föranledde tillkomsten af nämnda författning. De äro nu som då rigtade mot gårdfarihandeln och den med denna i viss mån beslägtade art af handelsverksamhet, som har till ändamål att utom den handlandes egentliga affärsområde åstadkomma en brådstörtad slutförsäljning, eller s. k. realisation, af ett större eller mindre varulager.

Båda de nämnda slagen af affärer äro i det afseende med hvarandra öfverensstämmande, att dervid oftast för ett skenbart billigt pris

afsättas varor, hvilka endast i ringa mån motsvara det värde, de för den oerfarne köparen synas ega. Men för öfrigt skilja de sig icke obetydligt i fråga om de skadliga verkningar, de utöfva. Under det att gårdfarihandeln, som i allmänhet på hvarje särskildt ställe bedrifves i ringare omfattning, verkar till skada hufvudsakligast för de mindre bemedlade köparne genom att, bland annat, locka dem att onödigtvis förlösa sina små besparingar, kunna de s. k. realisationerna, der de oftare förekomma, föranleda betänkliga rubbningar i och till och med undertrycka den sunda affärsverksamheten på platsen, till men ej mindre för den redbare der bofaste köpmannen, än äfven, derigenom att dennes skatteförmåga minskas, för kommunen i dess helhet. Gårdfarihandlaren, åtminstone den utländske, torde genom sjelfva sitt personliga uppträdande någon gång utöfva ett i sedligt afseende mindre välgörande inflytande, och stundom är gårdfarihandeln allenast en täckmantel för bedrägerier eller för ett sysslolöst kringflackande lefnadssätt.

Då ifrågavarande slag af affärer numera förnämligast bedrifvas af utländingar, men icke annat än undantagsvis äro af något verkligt behof påkallade och sådant i alla händelser ej till större omfattning, än att det med lätthet kan af den inhemska affärsverksamheten utan någon olägenhet för allmänheten fullt tillgodoses, måste det, enligt mitt förmenande, ligga inom statens befogenhet och pligt att meddela förbud för utländingar att vidare här i landet bedrifva dylik verksamhet. Det har från några håll sökts göra gällande, att sådant skulle vara stridande mot den princip af frihet i handel, som genom näringsfrihetsförordningen af år 1864 här genomfördes. Men en sådan åsigt hvilat, enligt min tanke, på en oriktig uppfattning. Den då medgifna handelsfriheten stöddes på den förutsättningen, att derigenom en loflig täflan skulle uppmuntras till bästa för allmänheten, men afsåg icke att skydda en verksamhet, som till sina följder visade sig skadlig för samma allmänhet. Det kan väl icke förbises, att förbudet i ett eller annat fall kunde komma att kringgås sålunda, att utländingar använde inhemske handelsmän, hvilka skenbart uppträda såsom drifvande affären för egen räkning; men att å lagstiftningens väg förhindra sådant lär icke vara möjligt, och i alla händelser är det anledning antaga, att sådana fall icke skola i någon afsevärd mängd förekomma. Förbudet bör omfatta äfven den nu medgifna rätten för utländingar att begagnas såsom biträde vid handel af ifrågavarande slag, som af svenskar idkas; och för att förbudet skall verka med tillbörlig kraft torde vara lämpligt att, såsom kommers-

kollegium föreslagit, stadga det varor, som af utländing oloffigen till salu hållas, skola vara förverkade och att af böter och förverkadt gods två tredjedelar tillfalla åklagaren med rätt för angifvare till hälften af åklagarens andel.

Om det nu af mig ifrågasatta förbudet vinner Eders Kongl. Maj:ts godkännande, skulle således utländing, utom vid marknader, icke ega att här i landet drifva verklig handel annorstädes än å den eller de bestämda orter, der hans egentliga affärsverksamhet, efter af Eders Kongl. Maj:t dertill lemmadt tillstånd, utöfvades. Jag tillåter mig erinra, att här med ordet utländing icke syftas å norske undersåtar, hvilka icke heller torde inbegripas under de mot utländingar i allmänhet anförda klagomål och i afseende å hvilka dessutom föreskrifterna i förordningen den 4 Juni 1868 fortfarande torde få anses tillfyllestgörande.

Hvad nu beträffar den ambulatoriska handelsverksamheten af svenske undersåtar, och dervid först den egentliga *gårdfarihandeln*, så lära väl, enär å några orter densamma ännu anses behöflig, fullgiltiga skäl för meddelande af ovilkorligt förbud mot dylik handel icke förefinnas, utan det böra få bero på pröfning af hvarje ords särskilda förhållanden, om den må tillstädjas eller icke. Alla torde dock vara ense, att skärpta bestämmelser erfordras till förekommande af de med sådan handel ofta förenade missbruk. Dessa bestämmelser torde i första hand böra gå ut på, att trygghet beredes för att företrädesvis redbart folk vid denna art af affärer användes, och vidare att sätta vederbörande myndigheter i tillfälle att öfvervaka det sätt, hvarpå handeln drifves. För dessa ändamål synes mig lämpligt att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad kommerskollegium föreslagit, rättigheten att utöfva gårdfarihandel göres beroende af dertill meddeladt tillstånd. Den, som vill, sjelf eller genom andra, kringföra varor till försäljning, bör därför söka tillstånd dertill hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der försäljningen skall ske, och vid ansökningen foga intyg, att sökanden är välfrejdad och eger råda öfver sig och sin egendom samt i öfrigt gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet. Enahanda intyg böra företes om de biträden, sökanden vill använda. Om Kongl. Maj:ts befallningshafvande med afseende å de företedda intygens innehåll och särskildt med hänsyn till ortens behof finner, att det sökta tillståndet må beviljas, bör Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sam-

manhang dermed äfven bestämma för huru lång tid, ej öfver kalenderåret, tillståndet skall gälla. Resolutionen torde jemväl böra upptaga nu stadgad beskrifning å handelsmannen och hans biträden; och bör Kongl. Maj:ts befallningshafvande, till vederbörande polis- och kommunalmyndigheters efter rättelse, i länskungörelserna ofördröjligen intaga fullständigt tillkännagifvande om meddeladt tillstånd äfvensom nyssberörda beskrifning. Tillståndsresolutionen eller vederbörligen styrkt afskrift deraf skall af handelsmannen och hans biträden medföras på färderna, för att på anfordran af hvem det vara må uppvisas. Kongl. Maj:ts befallningshafvande bör vara oförhindrad att, der skälig anledning dertill förekommer, återkalla meddeladt tillstånd, hvilken återkallelse bör träda i kraft, så snart den delgifvits handelsmannen och intagits i länskungörelserna.

Att, såsom kommerskollegium föreslagit, stadga vid öfverträdelse af föreskrifterna om gårdfarihandel, att de medförda varorna skola vara förverkade och underkastade beslag, synes mig, sedan från behörighet till dylik handels idkande utländingar undantagits, temligen obehöfligt och ej rätt väl stå tillsammans med de åsigter i detta afseende, som inom vår lagstiftning i allmänhet gjort sig gällande. Enahanda synes mig förhållandet vara med den af kollegiet föreslagna bestämmelsen, att vid ansökningen skulle fogas borgen för böter och skadestånd, som kunde handelsmannen eller hans biträden i afseende å handeln ådömas; och hvad beträffar kollegii förslag om ställande af borgen för utskylder till stat och kommun, som kunna påföras handelsmannen å andra orter, än der han är bosatt, så lærer någon sådan debitering för handel af ifrågavarande slag icke gerna kunna ifrågakomma, helst nu mera, då den, som utöfvar handel på flera orter, men endast kortare tid på hvarje, skall beskattas der han är mantals-skrifven.

Bestämmelserna rörande gårdfarihandeln torde fortfarande som hittills icke böra ega tillämpning å försäljning vid marknader eller å sjelfförsörjare, d. v. s. sådana som försälja af dem allenast med tillhjälp af hustru och hemmavarande barn tillverkade arbeten. Enligt § 11 i näringsfrihetsförordningen äro äfven landtmän oförhindrade att, utan anmälan, med biträde af hustru, hemmavarande barn och lagstadda tjenstehjon, till afsalu förfärdiga de fabriks- och handtverksarbeten, hvilka, såsom föremål för husflit, kunna af dem åstadkommas; och torde detta, ehuru sådant ej är uttryckligen sagdt, jemväl innefatta rättighet att, derest främmande personer ej för ändamålet anlitas, afyttra sålunda förfärdigade arbeten. I åtskilliga yttranden har ifråga-

satts, att dessa undantag måtte än vidare utsträckas. I sådant afseende hafva nämnts lifsförnödenheter, jordbruks- och slöjdalster samt handtverks- och fabriksarbeten af inhemsk tillverkning. Kommerskollegium har afstyrkt sådant, såsom det vill synas, emedan begränsningen vore allt för obeständ och, hvad särskildt anginge fabriks- och handtverksarbeten, det icke alltid läte sig bestämma hvad som vore af inhemsk eller utländsk tillverkning. I vissa afseenden delar jag kollegii åsigt; men att från stadgandena om gårdfarihandel undantaga lifsförnödenheter och andra jordbruks- och ladugårdsprodukter synes mig icke böra möta betänkligheter, då dessa varors beskaffenhet gör dem mindre tjenliga att befördra de med gårdfarihandeln förenade olägenheter. Äfven alster af inhemsk husslöjd synas utan fara kunna inbegripas bland undantagen, helst denna verksamhet bör på allt sätt uppmuntras. Jag anser således att, jemte den handelsrätt, som åt sjelfförsörjare och landtmän nu är medgifven, från föreskrifterna om gårdfarihandel bör undantagas handel med lifsförnödenheter och andra jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd, vare sig försäljningen af dessa tre slag af varor sker omedelbart af producenten sjelf eller hans biträden eller af personer, som uppköpa dylika varor för att dem åter försälja.

Det har i några af de öfver Riksdagens skrifvelse den 1 Maj 1886 afgifna yttranden yrkats, att den handel med maltdrycker, som från bryggerierna i vissa orter sker genom att kringvända på landsbygden öl till försäljning, måtte inbegripas under samma bestämmelser som gårdfarihandeln; men då handel med maltdrycker är föremål för särskild lagstiftning, torde denna fråga icke böra behandlas i sammanhang med nu föreliggande ämne.

Hvad slutligen angår den art af handelsverksamhet, som, vanligen under benämning af *realisation* eller dylikt, har till syftmål att på kortare tid, än som åtgår för en af ortens verkliga behof betingad jemnt fortgående försäljning, afyttra ett varulager, så ligger det i sakens natur, att hvarje sådan försäljning måste i mer eller mindre mån verka störande på affärernas lugna fortgång å den plats, der realisationen sker, och dessutom ofta genom sjelfva det sätt, hvarpå den inledes och utöfvas, vara till men för dervarande samhälle. Men liksom det icke är möjligt för lagstiftningen att ingripa öfverallt, der missförhållanden visa sig, så torde det ock vara klart att i nu föreliggande fråga det icke låter sig göra att med särskilda stadganden träffa den realisation, som sker å samma plats, der den realiserande

köpmannen drifver sin egentliga verksamhet, och sådant synes icke heller vara af Riksdagen ifrågasatt. Men sträcker han sin försäljning utom nämnda område, torde sådant i de flesta fall angifva, att sådan mindre aktningvärd realisation är för handen, som Riksdagen öfverklagat.

Att förbjuda köpmännen hvarje realisation utom deras egentliga handelsområde skulle emellertid innefatta ett allt för strängt ingripande i den enskildes handlingsfrihet, och att, på sätt kommerskollegium ifrågasatt, likställa ifrågavarande slag af handel med den egentliga gårdfarihandeln, så att enahanda föreskrifter för dem båda blefve gällande, betingas icke af förhållandena. I afseende å de s. k. realisationerna har Riksdagen hufvudsakligast grundat sin klagan derpå, att för desamma icke erlägges skatt till den kommun, der försäljningen sker; och den enda uppgiften för lagstiftningen i förevarande hänseende synes också vara att söka åstadkomma, att en dylik realiserande köpman icke må undgå enahanda åligganden att bidraga till den kommuns behof, hvarinom han hemtar inkomst, som den på platsen bofaste köpmannen har.

Såsom jag förut haft tillfälle framhålla, skall enligt nu gällande bestämmelser handlande för rörelse af ifrågavarande beskaflenhet erlägga skatt till staten och kommunen i mantalsskrifningsorten, men deremot finnes ingen skyldighet stadgad för honom att utgöra afgift till den kommun, der realisationen eger rum. Och som denna gren af hans verksamhet i allmänhet undkommer beskattningsmyndigheternas i hans mantalsskrifningsort vetskap samt, äfven om den tränger till deras kännedom, dessa sakna utväg att följa den med sin uppmärksamhet, lärer en köpman oftast blifva obeskattad för den inkomst, han drager af dylika realisationer. Det kan måhända synas som om sådant kunde förebyggas medelst en föreskrift, att han skulle beskattas å hvarje ort, der någon del af hans verksamhet inträffar; men detta stöter på praktiska svårigheter, hvilka knappast kunna öfvervinnas. Något annat lämpligt sätt för lösning af denna fråga torde därför icke finnas än att föreskrifva, det köpmannen skall för realisationen erlägga en afgift till den kommun, der realisationen sker. Denna afgift borde följdriktigast bestämmas till det belopp, som den der bofaste köpmannen vid samma tid hade att erlägga för en behållningen af realisationen motsvarande inkomst af sin rörelse. Men en utredning härom i hvarje särskildt fall skulle blifva ytterst svår att åstadkomma. Det torde därför blifva nödigt inskränka sig till att fixera ett minimum och ett maximum för afgiftens belopp samt åt vederbörande myndighet in-

rymma den vidare pröfningsrätten. Med hänsyn till att inkomsten af realisationerna på hvarje särskild ort ej, utom undantagsvis, torde uppgå till något synnerligt stort belopp, synes mig afgiftens maximum ej böra öfverstiga 500 kronor; såsom minimum kunde bestämmas 25 kronor. Pröfningsrätten kan uppdragas åt Kongl. Maj:ts befallningshafvande. Och har jag tänkt mig, att för genomförande häraf skulle föreskrifvas, att handlande borde, innan realisationen finge börjas, skriftligen anmäla sig hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der realisationen skulle ske, med uppgift om den kommun, hvarinom och det antal dagar, hvarunder realisationen skulle fortgå. Vid dylik anmälan skulle dessutom fogas bevis, att sökanden efter behörig anmälan inom riket idkade handel äfvensom en förteckning öfver de varor, som vore afsedda att försäljas. Då vid pröfning af afgiftens belopp Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade att taga hänsyn till varuförteckningen, torde man i allmänhet ej hafva att befara, det handelsmannen skall lemna oriktig varuförteckning, för att derigenom få afgiften bestämd till något lägre belopp, emedan han såmedelst uppenbarligen gör sig förfallen till ansvar enligt strafflagen för bedrägeri. — Om anmälan och erlagd afgift borde bevis utfärdas, som köpmanen skulle vara skyldig medföra och på anfordran uppvisa för polismyndigheten å realisationsorten. Den erlagda afgiften skulle af Kongl. Maj:ts befallningshafvande öfversändas till vederbörande kommunalmyndighet i den kommun, der realisationen skulle försiggå, för att komma kommunen till godo.

Derest dylika föreskrifter meddelades, blefve, för öfverträdelse af dem, den felande förfallen till böter enligt nu gällande § 18 i näringsfrihetsförordningen; och torde enahanda bestämmelser ifråga om böternas fördelning och angifvarens andel deraf, som här ofvan föreslagits vid behandling af frågan om gårdfarihandel, böra ega tillämplighet äfven å böter för öfverträdelse af nu föreslagna stadganden, men icke heller här medgifvas någon beslagsrätt af medförda varor.

På grund af hvad jag sålunda anført, och då, om föreskrifter i de af mig antydda syften skulle meddelas, sådant komme att föranleda fullständig omarbetning af åtskilliga §§ i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864 och förordningen om ändringar deri af den 20 Juni 1879 äfvensom till mindre redaktionsjemknin-

gar i vissa §§, samt det med anledning deraf synes lämpligt att ny förordning i ämnet utfärdades, anser jag att en dylik författning bör, med bibehållande i öfrigt af nu gällande bestämmelser allenast med nödiga redaktionsförändringar, i nu ifrågavarande delar hufvudsakligen innehålla:

a) att den, som vill, sjelf eller genom annan, utom den ort, der han är bosatt, kringföra varor till salu annorledes än å marknad (gård-farihandel), skall söka tillstånd dertill hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der han vill idka sådan handel, och dervid ej mindre förete betyg, att han har god frejd, råder öfver sig och sin egendom samt i öfrigt gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet, än äfven uppgifva den eller de personer, han vill till biträde i rörelsen begagna, samt angående dem aflemna enahanda betyg, som nyss nämnts;

att, derest Kongl. Maj:ts befallningshafvande, med hänsyn till ortens behof af dylik handel och de företedda betygens innehåll, finner skäl bevilja det sökta tillståndet, i beslutet derom skall intagas föreskrift om den tid, tillståndet må gälla, hvilken tid ej må utsträckas öfver ett kalenderår, äfvensom beskrifning å sökanden och hans biträden, på sätt för närvarande är stadgadt; och skall Kongl. Maj:ts befallningshafvande derjemte till polis- och kommunalmyndigheternas efterrättelse ofördröjligen i länskungörelserna införa fullständigt tillkännagifvande om det meddelade tillståndet äfvensom nyssnämnda beskrifning;

att tillståndsresolutionen eller vederbörligen styrkt afskrift deraf skall af den, som tillståndet undfått, och af hans biträden ständigt medföras vid handelns utöfvande för att, på anfordran af hvem det vara må, uppvisas; och

att meddeladt tillstånd må kunna af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, der skälig anledning dertill förekommer, återkallas; skolande sådan återkallelse, som genast bör införas i länskungörelserna, dock ej träda i kraft, förr än den, det gäller, derom erhållit underrättelse;

b) att hvad enligt mom. a) ifrågasatts icke skall utgöra hinder för dem, som allenast med biträde af hustru och hemmavarande barn för afsalu tillverka fabriks- och handtverksarbeten, eller för landtmän, som med biträde af hustru, hemmavarande barn och lagstadda tjenstehjon till afsalu förfärdiga de fabriks- och handtverksarbeten, hvilka, såsom föremål för husflit, kunna af dem åstadkommas, att utan tillstånd afyttra sålunda tillverkade varor; och

att likaledes hvar och en skall ega att, utan hinder af bestäm-

melserna i mom. a), utan tillstånd till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd;

c) att handlande, som vill utom den ort, der han behörigen anmält sig till handels idkande, å auktion eller under hand annorledes än å marknad afyttra lager af handelsvaror (s. k. realisation), åligger derom göra skriftlig anmälan hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der försäljningen skall ske, med uppgift om den eller de kommuner, hvarinom och det antal dagar, hvarunder han inom hvarje kommun ärnar försäljningen bedrifva, samt bifoga ej mindre bevis, att han efter behörig anmälan inom riket idkar handel, än äfven förteckning å varulagret, äfvensom erlægga den afgift, Kongl. Maj:ts befallningshafvande dervid bestämmer; skolande Kongl. Maj:ts befallningshafvande om behörigt fullgörande häraf utfärda bevis, hvilket den handlande är skyldig medföra och på anfordran uppvisa för polismyndigheten å den ort, der försäljningen skall ega rum;

att berörda afgift må, med hänsyn till varuförteckningens omfattning och det tillärnade antalet försäljningsdagar, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämmas för hvarje kommun till belopp af minst 25 kronor och högst 500 kronor; och

att afgiften skall ofördröjligen, efter det den blifvit erlagd, öfversändas till vederbörande kommunalmyndighet för att tillgodokomma den kommun, hvarinom försäljningen skall ske;

d) att det icke må vara utlänning, äfven om han undfått Kongl. Maj:ts tillstånd att här i riket idka handel, tillåtet att utom den ort, i afseende å hvilken tillståndet gäller, sjelf eller genom annan, annorledes än å marknad idka försäljning af varor;

att utlänning icke heller må användas såsom biträde vid dylik handel, äfven om den bedrifves af svensk undersåte; och

att samtliga varor, som af utlänning oloffigen till salu hållas, skola vara förverkade; samt

e) att af böter och förverkadt gods en tredjedel skall tillfalla kronan samt två tredjedelar åklagaren med rätt för angifvare, der sådan finnes, till hälften af åklagarens andel.

Då, för den händelse Eders Kongl. Maj:t gillar de af mig nu uttalade åsigter, tillämpningen af de ifrågasatta nya bestämmelserna skulle i åtskilliga afseenden komma att verka inskränkning i den hittills medgifna näringsfriheten, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t behagade inhemta Riksdagens yttrande i ämnet.

Statsrådets öfrige ledamöter instämde med föredragande departementschefen; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad sålunda hemstälts samt förordna, att proposition i ämnet af den lydelse, bilagan till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

Axel Hegardt.
